Kõrgem Kunstikool Pallas

Maaliosakond

Piirilinna hallalade värviline poeesia

Lõputöö

Hedi Kuhi

Juhendaja: Kaspar Tamsalu MA

Tartu 2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS *3*

1. LINNARUUM *5*

1.1 Hallalad ja mittekohad **6**

1.2 Liminaalne ruum **8**

1.3 Ruumi identiteet ja tähendus **9**

2. HALLALADE KUJUTAMINE MAALIKUNSTIS *11*

3. MAALISEERIA *15*

3.1 Piirilinna hallalad **15**

3.2 Kavandamine **17**

3.3 Maalimine **19**

3.4 Analüüs **25**

KOKKUVÕTE *26*

SUMMARY *27*

KASUTATUD KIRJANDUS *29*

AUTORIDEKLARATSIOON JA LIHTLITSENTS *31*

SISSEJUHATUS

Minu esimene kokkupuude mõttega mittekohast toimus umbes kümme aastat tagasi. Nimelt oli Valka jõudnud EKKM-i rändnäitus nimega „Kohatu“. Toona polnud mul kogemusi ja kokkupuudet kaasaegse kunstiga olnud ning näitusele minnes suuri ootuseid ei olnud. Näitus oli tore, kuid ma poleks osanud oodata, et see mind aeg-ajalt kummitama jääb. Aastate jooksul olen palju pildistanud linnavaateid ning huvi on pakkunud just sellised kohatud kohad.

Teema kitsendamiseks keskendun Valga linnale ja sealsetele hallaladele. Tegemist on minu kodulinnaga ning sealsete paikadega olen kõige rohkem kokku puutunud. Mulle meeldib jalutades linnaruumi jälgida, see annab palju inspiratsiooni ja mõtteid. Lõputöös on mul võimalus süveneda põhjalikult sellesse, mis mind linnaruumi juures pikalt huvitanud on, kuid mida on olnud raske sõnadesse panna.

Linnavaated on minu maalidele juba mitmeid kordi jõudnud. Mulle meeldivad nendes vaadetes tekkivad rütmid, valgus ja vari. Olen pannud maalidesse kokku mitmed erinevad vaated, et luua topeltsäritusega huvitavaid kompositsioone, kuid tunnen, et tahan teoste konseptsiooniga sügavamale minna. Valga linn on väike ning ei ole väga tihti tähelepanu keskpunktis, aga seal on piisavalt palju põnevaid nurgataguseid, mida avastama minna.

Lõputöös suunan pilgu hallaladele, millele linnas liikudes tavaliselt tähelepanu ei pöörata. Need paigad on igapäevaseks eluks olulised ja tihti läbitavad, kuid need jäävad meile visuaalselt tahaplaanile. Mind huvitab linna ja looduse vaheline piiriala, kus on samal ajal tunda inimese kohalolu, looduse metsikust ning materjali kulumist. Töö käigus uurin enda jaoks mittekohtade, hallalade ja liminaalse ruumi tähendust ning seda, kuidas kujuneb koha identiteet. Tean, et ma pole ainus kunstnik, kes sellistele ruumidele tähelepanu pöörab, seepärast toon välja mõned maalid, mis mind on kõnetanud.

Töö praktilises osas loon maaliseeria toetudes kirjalikus töös välja toodud teemadele. Igal maalil kujutan üht Valga linnas asuvat tunnetuslikku hallala. Kombineerin nendel maalidel erinevaid vaatenurki ja fragmente neist paikadest nii, et igal maalil sünnib uus omamoodi „mittekoht”. Samuti dokumenteerin ja analüüsin loomeprotsessi erinevaid etappe.

Märksõnad (5)

1. maalikunst
2. hallala
3. mittekoht
4. linnaruum
5. Valga

1. LINNARUUM

Linnaruumis jalutades on enamik inimestel välja kujunenud kindel trajektoor, mida nad pidevalt kasutavad. Seda teed palju kordi läbides võib juhtuda nii, et jalad ise teavad kuidas ja kuhu minna ning samal ajal võib inimene mõelda hoopis muid asju. Mõnikord tekib sihtpunkti kohale jõudes veider tunne. Tekib küsimus, kuidas ma siia jõudsin, ei mäleta teekonna läbimist. Selliseid asju juhtub rutiinses elus palju, hakkame kahtlema, kas keerasime ukse lukku, kas võtsin triikraua juhtme seinast välja, kas pesin hambad jne. See juhtub kui inimene ei ole oma mõtetega praeguses hetkes kohal. Liigutused muutuvad automaatseks. Koduteed valides lähen tihti ikka sama teed, aga proovin endale eesmärgiks võtta täieliku kohalolu. Märgata midagi uut selles, mis on mulle tavaline ja igavaks muutunud.

Linnaruum on ajas muutuv, seda mõjutavad poliitilised otsused, kohalikud elanikud, harjumused, raha ja palju muud. Milline on linn, kus on inimesel meeldiv viibida? Ruum, kus igaüks saaks rahulikult olla, peaks olema mugav, praktiline, turvaline, ilus ning arvestama inimeste vajadustega. Mida rohkem on erinevaid inimesi, seda rohkem on erinevaid arvamusi heast linnaruumist. Mõnikord jõutakse kokkulepetele ja tehakse midagi ära, aga kui ükski erivaateline osapool oma nägemusest keskkonna osas ei taandu, jäävad otsused ära või lükatakse edasi. Sellised arvamuste kokkupõrked jätavad maha muutuse ootel linnaalasid, mis seisavad tühjalt nagu eikellegimaa lahinguväljal.

Jalutuskäik õhtusel Valga tänaval tähendab seda, et linn on sinu. Tõenäoline on see, et tee peal kohtad mõnda endassetõmbunud kiire kõnnakuga figuuri ja ühte autot, mis rahulikult mööda sõidab. Kortermajade aknad on enamjaolt pimedad, mõnes üksikus aknas paistab hämar tuluke. Iga kolmas maja seisab tühjana ja laguneb. Et aru saada, miks see nii on, tuleb vaadata minevikku. 19. sajandi lõpu poole ühendati Valga raudteevõrgustik Tsaari-Venemaa omaga, mis tekitas 20. sajandi alguseks suure rahvaarvu ja linna kasvu. Eesti ja Läti iseseisvumise ajal see kasv peatus ning linn kiratses. Nõukogude liidu ajal tekkis uus buum, kui siia rajati militaarbaas ning riigipiiri olulisus vähenes. Toona oli eesti poolne rahvaarv umbes 18 500. Alates 1991. aastal toimunud NSV Liidu lagunemisest algas kahanemine, mis toimub praeguseni. (Tintĕra 2024) Pidevalt väheneva rahvaarvu tõttu pole

ime, et paljud hooned seisavad tühjana ning on palju hooldamata ja kasutamata krunte ning äripindu.

1.1 Hallalad ja mittekohad

„Ehk ongi ruumimälus üks sopp – see, mis ei jää meelde. Koht, mida keha tunneb, aga millel puudub tähendus. Kõik ruumid ei jäägi võrdselt meelde, enamik ei jää üldse, mõni kinnistub mällu peensusteni. Ruumimälu tekib, kui aju on registreerinud ruumi eripära, selle vormi, tähistuse, sündmuse, korduse, hälbe. Mälu on selektiivne. Kui ruum ei paku midagi, millele reageerida, siis see ei kinnistu meis.“ (Ristmets 2025)

Paigad, mis on oma disainilt anonüümsed, tavalised ning etteaimatavad ei jäägi meelde. Neid ei olegi vaja meelde jätta, nad näitavad end sarnaselt eri kohtades, kus käime ning neile peale vaadates saame aru, mis need on ja mille jaoks nad on.

Mittekohtade määratlemine ei ole nii lihtne kui ma oleksin lootnud. Sõnaga “mittekoht” seostuvad mulle kõigepealt paigad, kuhu ei ole pikemat aega mitte keegi tähelepanu pööranud, nurgatagused, linnaäärsed garaažid ja mahajäetud majad. Koha olemuse määramisel mängivad kaasa mitmed faktorid, suur osa sellest on minu enda kogemused, huvid ja vaatenurk. Kahjuks ei ole selliste alade määratlemisel konkreetseid piire, kuid ruumi funktsioon võib otsust natukene suunata. Ei ole kindlat meetodit, kuidas liigitada ruume kohtadeks, mittekohtadeks ja hallaladeks. Prantsuse antropoloog Marc Augé on kirjutanud, et „Koht ja mittekoht on pigem vilkuvad polaarsused: esimene ei haihtu kunagi täielikult ning teine ei teostu kunagi totaalselt.“ „Ühestki kohast ei puudu mittekoha võimalikkus.“ (Augé 2012: 78, 102)

Marc Augé raamatus „Kohad ja mittekohad. Sissejuhatus ülimodernsuse antropoloogiasse“ kirjeldatud mittekohad olid kohati mastaapsed, suurlinnades asuvad kiirteed, lennujaamad, metrood jne. Mind inspireerinud Valga linnas pole ühtegi neist. See, aga minu arvates ei tähenda mittekohtade puudumist väikeses piirilinnas. Pean lihtsalt skaalat muutma. Kiirteede asemel vaatan maanteid, lennujaama asemel keskendun bussijaamale ja mahajäetud hotellile. Mittekoht otseselt ei viita koha suurusele. Mittekoha tunnused võivad olla ka väga väikesel alal. See on näiteks väike haljasala kolmnurk keset ristmiku, sinna ei

ole mõtet minna ning seal pole midagi teha. See võib olla kitsas vahe kahe maja vahel (vt joonis 1), liiga väike ruum, et seal aega veeta, et sinna midagi rajada. See on kasutamata potentsiaal, jääkruum, kus metsik loodus võtab vaikselt ruumi endale.



Joonis 1. Mittekoht Valgas; 2026; Autori foto

„Kui kohta võib määratleda millenagi, mis seostub identiteedi, suhete ja ajalooga, siis ruum, mida ei saa määratleda ei identiteedist, suhetest ega ajaloost lähtuvalt, moodustab mittekoha." (Augé 2012: 77) Täiesti identiteedi ja ajaloo vaba paika ilmselt ei ole. Koht, mis minu jaoks on olemuselt anonüümne võib mõne teise jaoks omada mingisugust tähendust.

Hallala tähendab midagi ebamäärast, ebaselget, täpsustamata paika, seisundit. See pole üht ega teist. Hallala ja mittekoht on minu jaoks mingil määral sünonüümid. Kui tuua välja mittekoha ja hallala erinevused, siis mittekoht omab struktuuri ja arusaadavaid reegleid ja seadused, seal on selge, kellele miski kuulub. Hallalad on rohkem piiripeal, seal on võtab võimust metsikus, pole kindlaid ja arusaadavaid reegleid. Hallalaga seostub teadmatus. Kuidas hallala läbida ja seal toimida ning mida seal üldse teha ja kes selle koha eest vastutab?

1.2 Liminaalne ruum

Inglise keeles on kasutusel väljend *liminal space* ning *liminal* on tulnud ladinakeelsest sõnast *limen*, mis tähendab lävepakku, ukseläve või lävel olekut. Liminaalne ruum tähendab paika, kus inimene tunneb end eksinuna, see on üleminek ühest kohast teise. See on koht, mis on ebamäärane ja ebamugav. (Egel 2025) Üleminek on ühest teiseks muutumine, see on teekond, kus sihtmärgini pole veel kohale jõutud. Liminaalne ruum võib olla ka psüühiline seisund, kus üks eluperiood on lõppenud ning uus eluviis ja harjumused pole veel jõudnud kinnistuda. (Liminal Space Meaning…2026)

Liminaalseteks ruumideks loetakse tavaliselt lennujaamad, ostukeskused, koridorid, trepikojad, ootesaalid, fuajeed, bensiinijaamad, tänavad ja parklad. Mis need paigad selliseks muudab on see, kui nendest ruumidest ära võtta inimesed. (Liminal Space Meaning…2026) Ilma inimeste liikumise ja kohaloluta tekib nendes paikades ebatavaline vaikus ning seal viibimine võib tunduda vale, isegi hirmutav. Seda tunnet on raske sõnadesse panna. Liminaalne, ebamäärane paik või teekond mõjub kõige rõhuvamalt üksi olles.

On olemas palju arvutimänge, kus tuleb läbida tühja laoruumi, ostukeskust või näiteks ujulat ning otsida sealt väljapääsu, põgeneda kurja vaimu eest või võidelda zombidega. Kõige mõjuvamad mängud sellest žanrist panevad mängija vastamisi ruumi endaga, kus üksindus ja kõle ruum ise ongi suurimad vastased. Läbitavad ruumid on tuttavad, kuid mitte õdusad, nendes puudub elu ja soojus. Hirmu tekitamiseks ei ole nendes mängudes palju vaja teha, see mõjub nagu halb unenägu, kõik koridorid näevad sarnased välja ning tekib kahtlus, kas olen seal juba käinud.

Õhtul Valgas jalutades olen vaadanud linna sellise pilguga nagu see oleks arvutimäng. Vaiksed tänavad kutsuvad avastama. Tühjana seisvad hooned mõjuvad liminaalsena, kuna varasem elu nendes majades on unustatud ning tulevik samuti veel teadmata. Pilk jääb otsima peidetud väljapääsu.

1.3 Ruumi identiteet ja tähendus

2025. aasta Eesti õigekeelsussõnastiku järgi tähendab identiteet enesetaju, teadmist endast sotsiaalseis olukordades ja suhetes. Identiteeti seostame tavaliselt inimesega, aga kas ka ruumil on oma identiteet. Inimeste kodud on tugevalt seotud seal elava inimese harjumustega, eluviisiga, mõtetega ning seeläbi ka identiteediga. Ruumi vaadeldes võib nii mõndagi ära arvata selle elaniku kohta. Linnaruumis seevastu liigub palju erinevaid inimesi. Kuidas nemad võivad muuta ruumi identiteeti, olemust?

Identiteet ei ole automaatselt valmis ja püsiv, see pidevalt muutub ja areneb. Seda mõjutavad kultuurilised tegurid, ajalugu ja palju muud. Identiteet annab inimesele või paigale unikaalsuse ja omanäolisuse, kuid samal ajal seostab teiste sarnastega. Kui koha identiteet puudub, siis annab selle ümbritsev keskkond ning kui ümbrus osutub mittekohaks, siis sulandub koht kokku kõigi teiste sarnastega. Maanteesillad, bensiinijaamad, võssa kasvanud teeäärеd võivad olla paigad, mis tunduvad tuttavalt isegi siis kui oleme seal esimest korda.

Vaatlen ruumi identiteeti läbi enda kogemuste. Identiteet ei ole minu jaoks miski, mis on rangelt määratletud, see on ajas muutuv ning see võib vastavalt vaatleja kogemusele olla väga erinev, kohati konfliktne. Identiteet kujuneb mitme teguri põhjal, nendeks võivad olla paiga arhitektuur, ümbritsev maastik, taristu, rutiinne igapäevaelu, ruumi kasutavad inimesed, ajalugu ja vee palju muud.

Linnaruumis saab identiteeti kujundada sellesse ise sekkudes. Suurt rolli mängib inimese osalus ruumi panustamisel. Kohalike harjumused muru niita, lilli istutada ja nende eest hoolitseda võivad muuta täielikult ruumi oleku ja seda, kuidas inimene end seal tunneb. See loob tehiskeskkonda inimliku kihistuse. „Inimene ja keskkond on omavahel seotud – inimene ise ja iga tema tegevus sõltub keskkonnast, kuid samas sõltub keskkond inimese tegevusest, suhtumisest ja hoiakust. Kõige olulisemaks keskkonnaks on inimesele tema kodu, lähedased, sõbrad ja tuttavad ning töö-, õppe- ja loomekeskkond.” (Vooglaid 2019, viidatud Tamm 2025 järgi) Muidugi on võimalik ruumi sekkuda ka agressiivselt. Olemasolevat ruumi identiteeti saab rünnata lõhkudes, laamendades ja graffitiga sodides. See on enda jälje jõuline paigutamine. Selline tegevus õigustab ka teistel reeglite vastast käitumist.

„Mittekoha paradoks on järgmine: tundmatule maale eksinud võõras (“läbisõitja”) tunneb end seal koduselt üksnes kiirteede, teenindusjaamade, kaubanduskeskuste või hotellikettide anonüümsuses. Kütusefirma logost saab tema jaoks julgustav pidepunkt ja supermarketi riiulitelt leiab ta oma kergenduseks rahvusvaheliste kaubamärkide hügieenitooteid, toidu- ja majapidamiskaupu.” (Augé 2012: 102) Kui paiga identiteet, kus viibid on võõras, siis identiteeditu mõjub tuttavalt, lohutavalt, ruume ühendavalt. See on loomulik, et uues ja tundmatus olukorras valib inimene turvatunde saamiseks midagi, mis on kindel, ja ohutu.

Meile tuttavad poeketid ja bensiinijaamad on teisalt väga üksluised. Sama võib öelda isegi tulevasteks kodudeks mõeldud uusarenduste kohta. Sirbi artiklis kirjutas Riho Paramonov: „Oma standarddisaini ja ettemääratusega on nad igavad ja kipuvad hinge kinni pitsitama. Taltsutamata tsoonides on loovat tühjust ja ehtsat loodustunnetust, mille järele mittekohtade ja muu moodsa ruumi surve all ägavas linnas esineb üpris selgelt tajutav puudus.” Ning ta lisab: „Meie linnaruumilahenduste põhihäda on ülestandardimine.” (Paramonov 2025)

„Linna iga ruutmeeter ei pea olema tähenduslik. See ei pea teenima, tootma, omama ametlikku funktsiooni. Jääkruum ei ole tingimata probleem. Probleem võib olla inimese võimetus näha sellist ruumi millegi muuna, mitte puudusena. Planeerimises käsitatakse jääkruumi kui ebaõnnestumist, mis tuleb täita, korrastada, ära kasutada. Aga just sellised ruumid võimaldavad linnal vahepeal lihtsalt hingata.” (Ristmets 2025) Kui igale nurgatagusele anda tähendus ja funktsioon, siis kaotab linn paindlikkuse ajas muutuda ja ajutisi tähendusi juurde luua. Olgu nendeks näiteks laadad, haljastus, rattateed või vaba aja veetmise ruum. Isegi suvaline võsastunud nurk võib summutada müra, suvel pakkuda rohelust, samal ajal varjates selle taga asuvat tööstusrajatist. Tihti on tähenduseta kohad lihtsalt ühendusalad tähendusega kohtade vahel, andes eri viise nende vahel paindlikult liikuda.

2. HALLALADE KUJUTAMINE MAALIKUNSTIS



Joonis 2. Alexei Gordin; Kiosk; 2022; Foto: Alexei Gordin

Gordinil on tihti humoorikas kuid eluline väljendusviis. Ta maalib selliseid linna vaateid, mida mina ka jalutades jälgin ja pildistan. Tavaliselt annab ta lühikese tekstilise lisaga ootamatu sõnumi. Antud maalil (vt joonis 2) on ta kujutanud paneelmajadega elurajooni, mis võib meenutada päris mitme Eesti linna linnaosasid. See mõjub tröötitult, kuid väga tuttavalt. Oma hüperrealistliku maalistiiliga on ta välja toonud majade vana ja väsinud ilme, kulunud muruplatsi kioski ümber ja viltused elektripostid. Isegi inimene selles stseenis on anonüümne ja identiteeditu.



Joonis 3. Imat Suumann; Laoplats, (sarjast „Tartu ööpildid"); 2004; Foto: Haus galerii

Imat Suumanni maalid on mind pikalt inspireerinud. Tema tundlik värvikasutus loob atmosfääri, mida ruumis liikudes tunneme, kuid sõnadega kirjeldada on raske. Suumanni öömaalide seerias mitmed maalid mõjuvad liminaalselt. Maalil (vt joonis 3) on tunda öö vaikust ja kaugeid linna helisid. Tähelepanu tõmbab eemal asuv roosakas mittemidagiütlev hoone. Lamp valgustab ala, kus ei ole mitte midagi, kinnine lao uks ja tühi plats. See pole paik kuhu minna. Suumanni maalil on antud teemale tüüpiline neutraalsetes toonides koloriit. Minimalistlik vaade, mis ei anna paiga asukohale palju viiteid. See koht on anonüümne. Minule meeldib see maal, kuna siin on palju tühja ruumi. Siin on hea tasakaal detailsusel ja üldistusel. Fookus on maali keskel asuval hoonel ning ülejäänud maastik on aimatav.



Joonis 4. Matt Bollinger; Fence; 2011; Foto: Matt Bollinger

Matt Bollinger on tuntud tema figuraalsete maalide poolest. Tavaliselt kujutab ta hetki tavaliste tööinimeste igapäevaelust. See maal (vt joonis 4) erinebki tema teistest teostest kõige rohkem selle poolest, et ta on eemaldanud inimesed. Alles on jäetud ebamäärane keskkond, kus tõenäoliselt tavalised inimesed liiguvad. Hall ülevalgustatud traataed killustab öise vaate hämaraks mosaiigiks. Aed on piir, mis eraldab kahte ala. See maal mõjub väga kinniselt, kuna pole ühtegi vihjet antud, mis on vaataja selja taga ja ei saa täpselt aru, mis on teisel pool aeda. Siinpool aeda on mõni väge täis umbrohi läbi kivide kasvanud, tuues natukene värvi siia hallalasse.



Joonis 5. Edward Hopper; Nighthawks; 1942; Foto: Art Institute of Chicago

Edward Hopper'i maalil (vt joonis 5) on tühi öine linn, mille keskel on üks hõõguv paik. Mõnikord öösel liiga kaua üleval olles tekib sarnane meeleolu nagu siin maalil. Õdus ruum loob viimase möödunud päeva meenutava mulli keset akna taga magavat ja tühja linna. Sellisel hetkel on kummaline üksi olemise tunne. Hopper'i maalil on kujutatud viimased külastajad, kes veel baaris istuvad. Inimeste kehahoiakus on näha kurnatust, nad on seal koos, kuid samal ajal ka üksi. Hopper paneb vaataja tänavale, kes möödujana eemalt olukorda jälgib. Kõik tundub peaaegu normaalne, kuid selles on midagi kõhedust tekitavat.

3. MAALISEERIA

Pallase esimesest kursusest saadik olen teadnud, et lõputööks tahan luua maaliseeria. Nende aastate jooksul olen kaalunud väga erinevaid teemasid, kuid enamus neist on möödunud. Linnaruum hakkas mulle huvi pakkuma Pallase kolmandal kursusel Kaspar Tamsalu juhendatud õppeaines, mille käigus valmis näitus Tartu Kunstimajas. Sellest ajast olen süvenenud sellesse aina rohkem ning avastanud enda jaoks seeläbi üldinimlike mõtete ja ideede väljendusviisi.

Alustasin motiivi valikut telefoni fotogaleriid läbi vaadates. See andis ülevaate sellest, mida linnaruumis jälgin ning see aitas paigad liigitada erinevatesse kategooriatesse. Esimeseks grupiks olid pildid, mis olid jäädvustatud tähenduslikes ruumides, teine grupp oli paikadest, mis sobivad mittekohtadeks ning kolmas grupp pilte olid vahepealsed. Järgmise sammuna võtsin ette mitu jalutuskäiku. See vaatluspraktika pani mind uurimustöö teemale toetudes kodulinnas uusi kohti märkama.

Motiivi valik tundus esmapilgul keeruline. Proovisin leida kohta, mis oleks universaalselt kõigile mittekoht või hallala. See on ilmselt võimatu eesmärk, kuna iga inimene kogeb ruumi erinevalt ning igal paigal võib olla erinev tähendus või kasutamisviis vastavalt inimese huvidele ametile või elustiilile. Langetan otsuse läbi oma kogemuse.

3.1 Piirilinna hallalad

Selle teema peale mõeldes tuli esimesena meelde paik, mida läbin tihti autoga sõites. See on üks teelõik minu kodust linna äärest kesklinna. Päeval autoga sõites on see isegi täitsa meeldiv, looklev tee ning ühel pool teed on mets. Tee vonkleb kahe raudteesilla alt läbi. Tartu-Valga rong ületab silda mitmeid kordi päevas. Jalakäijana ma väldin seda teelõiku. Seal puudub kõnnitee, autod vuhisevad vahel liiga lähedalt mööda. Seda läbides tundub tee pikem kui ta tegelikult on. Ainult sildade all on jalakäijatele paar meetrit kõnniteed tehtud. See paik paneb end inimesena tundma üleliigsena. Seda teed tuleks just kui läbida ainult

transpordivahendiga ja kiirelt. Öösel on rada pime. Helkurita jalakäija on seal nähtamatu. Pimeduses mets mõjub hirmutavalt.

Hotellid on paigad, kus inimesed tulevad ja lähevad, see on ajutine peatuspunkt. Valga hotell Säde ei ole enam kasutuses. Hiljuti lugesin uudistest, et see varsti lammutatakse ning asemele kerkib Grossi pood, kuid hetkel kõrgub hotell endiselt. Praegu mõjub see süngelt ning kummituslikult. Ma pole kunagi näinud kedagi sinna sisenemas, kuid mõnikord kui õhtul hotellist mööda lähen, näen, et ühes aknas paistab tuluke. Suures pimedas hoones üksainus nukker valgusesäde. Kellegi jaoks on see vist kodu. Praegune Säde hotelli seis on hall. Kunagine hotellitegevus on ammu lõppenud. Mõne aasta tagused unistused vanast hotelli majast spaa teha on ka unustusse vajunud ning maja lammutus Grossi poe ehitamiseks pole ka veel alanud. See on kadumise piiripeal.

Raudteeviadukt on tähtis ühenduskoht minu teel kesklinna. Sild ise on üsna tavaline. Sillal peatudes on hea näha kaugusesse raudteerööbaste koondumispunkti. Käsipuudelt võib lugeda Valga noorte hingeelu vaevavaid tekste. Palju märkeid on selle kohta, kes keda armastab või teated kellegi seksuaalse orientatsiooni kohta. Sild sirutub üle liminaalse raudtee maastiku, mis on kümnete tsisternvagunite voolusängiks. Silda ületades on jalutaja õhus keset tööstuslikku transiidi maastikku, kus pole muud võimalik teha, kui minna edasi või tagasi. Võru tänava poolne silla ots viib hallalasse. See on nurgatagune tänav, kus ühel pool on autoremonditöökoda, kus tihti mõlkis autod võsas seisavad, ning teisel pool Valga Jumalaema Vladimiri Ikooni Kogudus. Need kaks paika kõrvuti jätavad kummalise mulje. Silla teine ots viib bussijaama juurde.

Maastik, mis ühelt poolt annab juhiseid, kuidas seda läbida, teiselt poolt jätab tunde, et sa ei kuulu sinna või ei peaks seal olema. Nendes paikades oled kas liiga äärde jõudnud või oled kahe asukoha vahepeal, mida tuleks läbida transpordi abiga ja kiirelt. Mõnel juhul on paik muutunud mitte-sihtkohaks, kaotanud oma sihtkoha staatuse.

3.2 Kavandamine

Maaliseeria kavandamiseks kasutan fototöötlusprogramme ja enda tehtud pildimaterjali. Vahel õnnestub koha tunnetus saada ühe fotoga kavandi sisse. Linnaruum kui ruumiline keskkond on tajutav mitme meelega, seal liikudes, interakteerudes. Maalis annab seda tunnetust minu jaoks topeltsäritus. Kihiline kujutamine paiga eri külgedest. Ruumis liikudes jätame meelde erinevaid detaile. Ning mälupildis sulavad need tihti kokku. Nii nagu unenäos nähtu võib pärast seda meenutades olla kokku pressitud, mõned kohad teravalt meeles, teised kohad aga ebamäärased ja hajusad

Kavandeid hakkasin looma fotokollaaže tehes. Valisin Valga linnas tunnetusliku mittekoha, tegin seal erinevate nurkade alt pilte ja hakkasin neid kokku panema moodustades mitmeid eri variante. Hiljem kavandeid omavahel võrreldes jagunesid kavandid enam-vähem kaheks. Üks ports kavandeid kujutas linnaruumi üsna äratuntavalt, dokumenteerivalt. Teistel kavanditel tekkis omakorda uus ruum, mittekoht, mis koosnes reaalsuse killukestest ja moodustas maalipinnal põneva pooleldi abstraktse kompositsiooni. Sellest aru saades läks mu pilt selgemaks. Pean vaid otsustama millise lahenduse valin. Viimasena kirjeldatud kavanditega tundsin kohest inspiratsioonipahvakut.

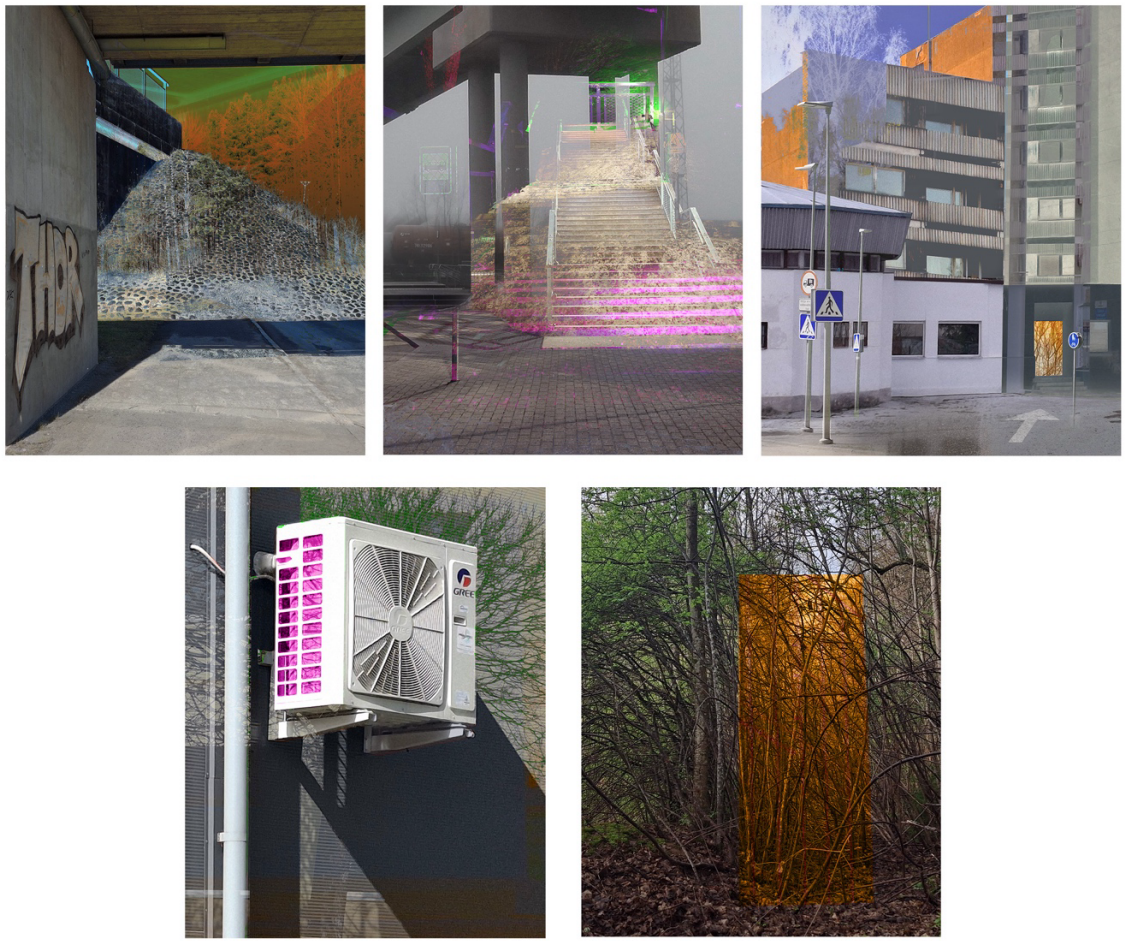
Kavandamise käigus katsetasin, kui abstraktseks kujutisega minna. Üks mõte oli linnavaated ja fotod arhitektuursetest objektidest nii põhjalikult kokku miksida, et tulemus on abstraktne kompositsioon. Sellisel juhul ei oleks ruum selles visuaalis oluline. Samas sellise lähenemise juures läheks mittekoha idee kaduma, see oleks lihtsalt dekoratiivne maal. Mind huvitab pigem unenäolise hallala loomine. Selle käigus muutus oluliseks muutus otsus, kas jätta linnaruumist valitud kohast mõni detail puutumata või mitte. Plaanisin fotodest uue ruumi kokku panna, samas jätta viiteid ka algsele ruumile. Seepärast otsustasin, et igas kavandis jätan ühe arhitektuurilise objekti suuremas osas puutumata.

Kavandamise käigus kaalusin põhjalikult, kas lisada vaatesse figuur või mitte. Inimfiguur annaks vaatele kindla mõõtkava, loogika, ning mõistmise kuidas inimene seal maastikus liikuda võiks. Figuuri probleem aga seisneb selles, et vaataja jaoks muutuks see fookuspunktiks, kuna see on lihtsasti mõistetav ning sellega on lihtsam suhestuda. Suurt rolli hakkab mängima kujutatava figuuri sugu, välimus, poos, emotsioon, tegevus jne. Maali

peategelane pole enam ruum ise vaid figuur ja see kuidas ta ruumiga suhestub. Minu eesmärk on tuua fookusesse ruum ja selle lugu.

Valitud asukohtadel on juhuslikult palju hallides toonides materjale. Betoon, asfalt, teekivid. Otsides hallalasid ei mõelnud ma selle peale nii otseselt. Kuid see on loogiline, kuna kavanditele valisin objektid, mis ei ole mõeldud tähelepanu tekitamiseks, pigem on need seal funktsiooni pärast. Värvi puudus märgib identiteedi puudumist. Värv on ainult nendel objektidel, mida on vaja märgata, enamasti liiklusmärgid ja mõned teadete tahvlid. Kavanditel tuleb värv sisse unenäolise kihina, see võitleb halliga. Hallala piir kumab värviliselt, märkides lootust jõuda värvilisemasse keskkonda. Värv on hea pilgu suunaja.

Plaanis on teha kolm suurt maali, mis kujutavad minu loodud hallalasid. Nendele lisaks teen kaks väikest maali, mis täiendavad ideeliselt suuri maale. Suuruse vaheldus loob rütmi vahelduse ning toob vaataja lähemalt vaatama.



Joonis 6. Maaliseeria digikavandid; 2026; autori foto

3.3 Maalimine

Aja kokkuhoidmiseks kandsin kavandi lõuendile ruudustiku asemel projektoriga. Viimasel ajal olen hakanud kavandi piirjooni peale kandma peenikese pintsli ja akrüülvärviga. Varasemalt olen seda teinud pliiatsiga, kuid siis on jooned tihti esimese kihi all nähtamatuks muutunud ning seetõttu olen pidanud neid mitu korda peale kandma. Värviga peale kandmise probleem on jälle selles, et kui maalimise käigus tekib mõni huvitav läbipaistev pind, mida tahaks jätta alles, kuid sealt alt paistab alusjoonis välja, siis on seda keeruline üle katta. Seekord otsustasin ikkagi selle kasuks, sest tavaliselt maalin mitmeid kihte, mille käigus akrüüliga tõmmatud jooned enam nähtavad ei ole.

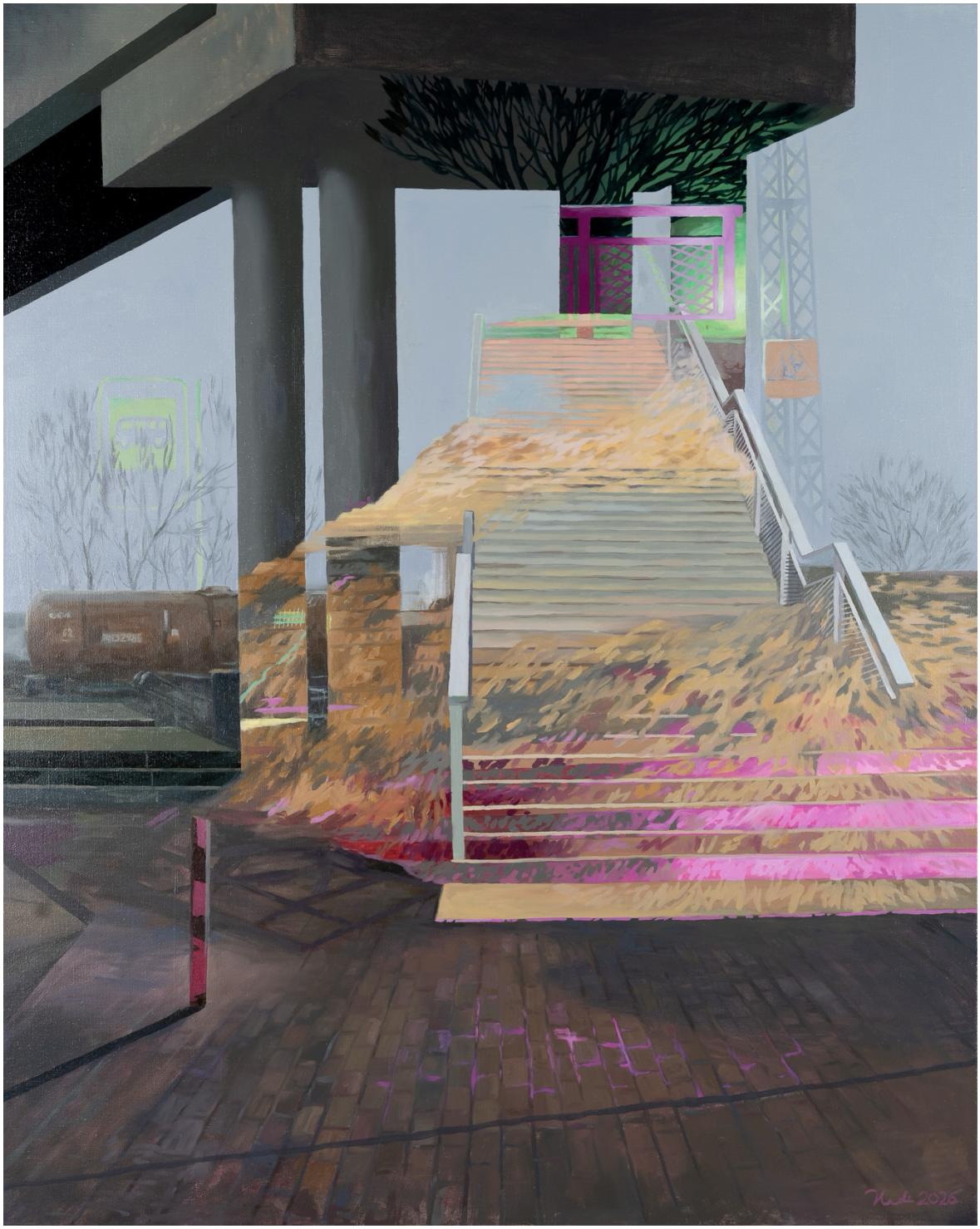
Oma maaliprotsessis olen tihti kasutanud esimese kihina lõuendi toonimist. Katan lõuendi ühtlaselt ja läbipaistvalt pruunika või ookri tooniga. See on aidanud üle saada valge lõuendi hirmust ning on andnud järgnevatele kihtidele mõnusa koloriidi. Käesoleva projektiga otsustasin selle sammu vahele jätta, et näha kas värvid mõjuvad erksamalt. Seega jagasin kavandi suurematekseks värvi aladeks ja markeerisin need vastavalt värvile ära nt taeva siniseks, seina halliks jne. Selle käigus tekkisid päris huvitavaid vesiseid pinnad, mis minu arvates andsid päris hästi edasi betooni tekstuuri. Selles etapis võtsin endale eesmärgiks need pinnad jätta alles. Samas jään avatuks ka nende üle maalimisele kui maali tervik seda nõuab.

Raskused tekkisid maalides siis, kui jõudsin maaliprotsessis nii kaugele, et keerukad kohad tuli täpseks maalida. Kavandite loomisel kasutasin fotomaterjali ja Photoshopi ning selles etapis ma ei mõelnud ette, kuidas kõik kihilised, ebamäärased pinnad ära suudan maalida. Kaalusin mitut moodi neid pindasid lihtsustada, kuid selle käigus kadus osa kavandil loodud efektist ära. Eriti tekkis raskusi jaama trepi maalimisel. kavandil on mitu treppi kihiliselt ja nihkes üksteise peale pandud, värve moonutatud, puuvõra tekstuur ka kihina vahele lisatud. Sellel hetkel kahetsesin oma otsust kavandid nii keeruliseks ajada.

Maale maalides kasutasin alguses akrüülvärve ning pärast õlivärve. Oled seda meetodit kasutanud varem ka, kuid mitte kunagi topeltsäritusega tehtud kavandeid maalides. Varem olen teinud kõik akrüüliga. Õlivärvidega tekkis rohkem võimalusi fotokollažidel loodud efekte maali pindadesse tuua. Läbipaistvamaid kihte ning sujuvaid üleminekuid oli lihtsam teha.



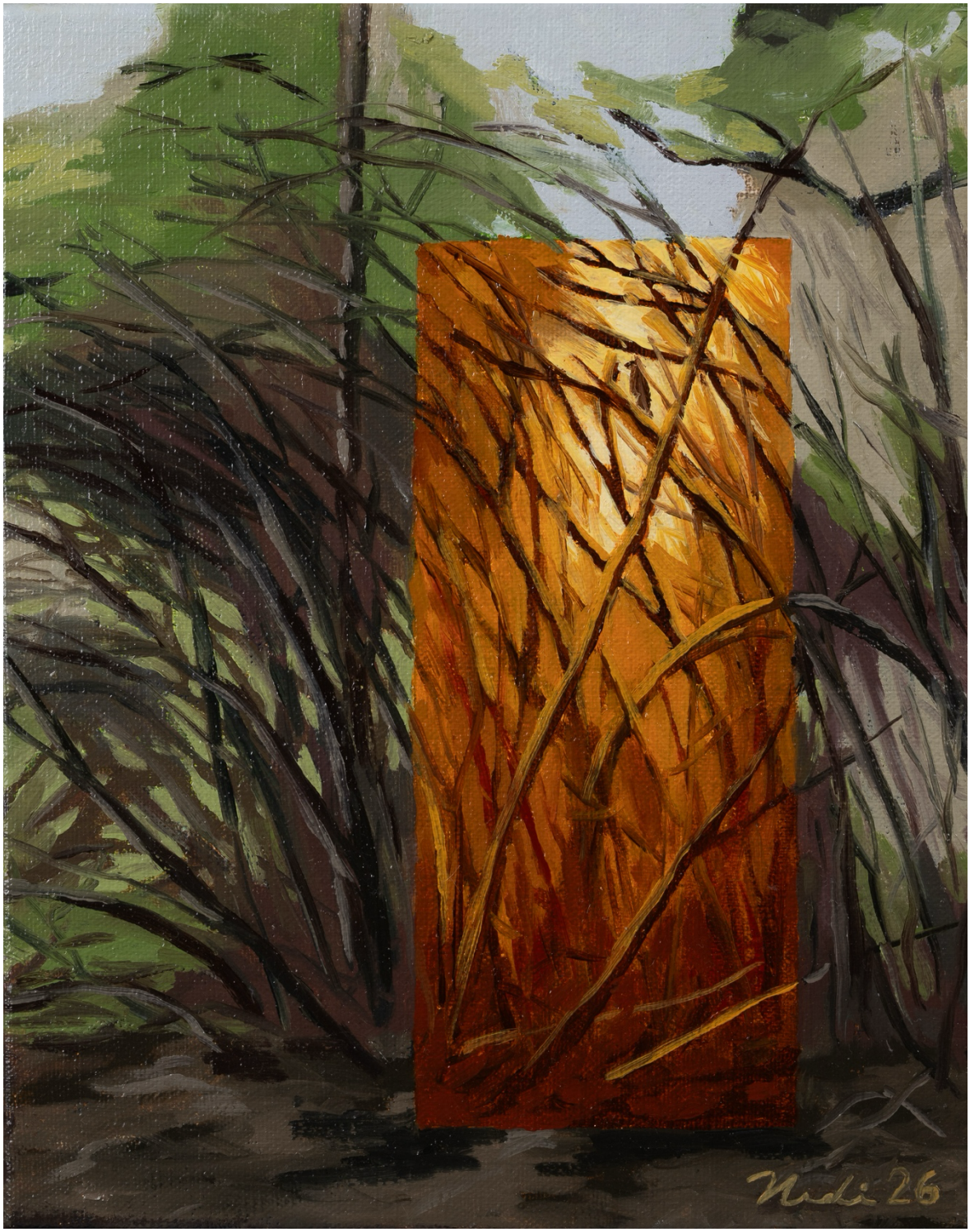
Joonis 7. Maal; Läbikäik; 2026; 150x120 cm; Reprofoto: Rasmus Jaanimägi



Joonis 8. Maal; Viirastuslik viadukt; 2026; 150x120 cm; Reprofoto: Rasmus Jaanimägi



Joonis 9. Maal; Hotell Säde loojang; 2026; 150x120 cm; Reprofoto: Rasmus Jaanimägi



Joonis 10. Maal; Väljapääs võssa; 2026; 30x24 cm; Reprofoto: Rasmus Jaanimägi



Joonis 11. Maal; Imeline õhksoojuspump; 2026; 30x24 cm; Reprofoto: Rasmus Jaanimägi

3.4 Analüüs

Maaliprotsess oli üsna sujuv, arvestades seda lühikest aega, mis oli selle teostamiseks. Olin võtnud selle suurelt ette. Protsessi käigus tekkis mul tihti hirm, kas ma saan sellega hakkama. Suure pinna katmine võtab üllatavalt palju aega. Samuti sirgete äärte ja joonte maalimisele kulus meeletult suur aeg ning neid oli kavanditel palju. Võibolla oleks saanud seda kiirendada teipe kasutades, aga mulle ei meeldi see tööprotsess ning sellega saavutatav tulemus. Mõnikord mõjub teipides saavutatud sirge äär liiga tehislikult. Maalid said valmis siis kui aeg otsa sai. Teadsin, et maalid peavad kuivama vähemalt nädala, et neid oleks võimalik Tallinnast Tartusse transportida. Maali lõpetatuks kuulutamine on minu jaoks alati raske, sest tahaksin lõputult kõik kohad ära viimistleda. Seega tähtaeg teeb otsuse tihti minu eest ning tihti see ei olegi halb, kuna võin kõike üle töötada.

Kolmel suurel maalil on kujutatud Valga mittekohtadest loodud uued hallalad. Nende maalide jaoks tegin palju erinevaid kavandeid. Valituks osutusid kolm kavandit, kus igaühel on kujutatud teekonda. Olen tähele pannud, et tihti meeldivad inimestele pildid, kus paistab kindel suund või teekond mida mööda minna. Alles valmis maalid üksteise kõrvale ritta ladudes sai mulle selgeks, et olen alateadlikult valinud just sellised kompositsioonid. Nendel maalidel on see teekond reaalsuse ja unenäolise maailma piiril. See on kahe maailma vaheline hallala, kus üks ei ole veel piisavalt sulanud ja teine pole täielikult realiseerunud. Ma naudin nende mittekohtade trööstitust, aga seda ainult ühel tingimusel – see teekond peab viima sellest paigast välja, loodusesse, kuhugi, kus on parem.

KOKKUVÕTE

Püstitasin endale eesmärgiks mõtestada oma loomingut ja uurida piiripealset Valga linna Lõputöö käigus mõtisklesin selle üle, mis on hallalad, mittekohad ja liminaalne ruum. Kohati oli seda raske teha, kuna need ei ole üksteise vastandid või midagi konkreetselt eraldiseisvat. Pigem on need sünonüümid, nad kõik kattuvad omavahel mingil määral, piirid on hägusad.

Hallala on midagi piiripealset, ebamäärast, see on paik või seisund, kus ei tea kuidas olla, mida seal teha. Liminaalne ruum on teekond ühest kohast teise, see on tuttav, kuid samas võõras. Need on igapäevaselt külastatavad paigad, kuid ilma inimesteta, kes neid ruume tavaliselt täidavad. Mittekohad on paigad, millel puudub identiteet, kuid on struktuur ja reeglid, mis tihti hallalades puuduvad. Need ei ole sihtkohad ega aja veetmise paigad, vaid teekonna peale jäävad kohad.

Nendel ruumidel ei ole väga tugev identiteet. Nendel kohtadel on funktsioon olulisem kui identiteet. Samas ei ole identiteet püsiv, see on muutuv ning seda saab muuta oma panusega igaüks.

Vaatlesin, kuidas erinevad kunstnikud on kujutanud maalil ruume, mida võib nimetada mittekohtadeks. Nii palju kui on erinevaid inimesi, on ka erinevaid viise, kuidas teemale läheneda. Mõni neist on võtnud hüperrealistliku lähenemise tuues välja kõik kulumise jäljed maastikus. Teised kunstnikud on aga jätnud palju ruumi fantaasiale ja teinud julgeid üldistusi jättes fookuse ainult ühele asjale.

Vaatluspraktika, maalimise ja kirjutamise protsessid olid minu jaoks huvitavad ja täis katsumusi. Tihti tundsin, et olen alla andmise piiri peal, kuid usun, et see ebamugav koht ongi kõige edasiviivam ja arendavam. Uuritud teemadele toetudes valmis maaliseeria Valga linna hallaladest, mille puhul kasutan endale omast topeltsärituslikku stiili uues võtmes.

SUMMARY

I chose to look into places in the urban space of Valga that have inspired me. In the process, it was important to map out how to describe and categorize these places. During the course of my thesis, I developed an understanding of grey areas, non-places, and liminal spaces. These are not opposites of one another, but rather synonyms to some extent. All of them overlap with each other in different ways.

A grey area is something borderline and ambiguous, it's a place or a state where one does not know how to exist or behave. Liminal space is a transition from one place to another, familiar yet at the same time strange. These are places visited in everyday life, but without the people who usually fill them. Non-places are locations that lack identity, but unlike grey areas, they still have structure, rules, and clear guidelines for how these spaces are used. I explore identity and the lack of it in such spaces.

In researching these themes, I relied on Marc Augé's book „Non-Places: an Introduction to Supermodernity" as well as various articles on these subjects. To these, I added my own thoughts and observations.

I examine how different artists have depicted spaces in paintings that could be described as non-places. Some have taken a hyperrealistic approach, highlighting every trace of wear in the landscape. Other artists, however, have left much room for imagination, using bold abstractions and focusing on only a single element.

I created a painting series depicting the grey areas of the city of Valga. The series consists of five paintings. I searched for grey areas and non-places within Valga. I selected three locations that became the basis for the three larger paintings. I photographed these places from different angles and combined them into a single unrealistic composition, as if memory had compressed the view together. In the paintings, a new space emerged, a new grey area between reality and a dreamlike world.

The greatest challenge in the painting process was translating the effects created in the photo-collage sketches into the medium of painting. It was difficult to find a balance between abstraction and detail, as simplifying the image caused the effect created in the sketches to

disappear. In the end, I was satisfied with the outcome of the paintings. The series works as a cohesive whole. The smaller paintings complement the larger works by introducing a different level of detail.

KASUTATUD KIRJANDUS

Augé, M. (2012). *Kohad ja mittekohad. Sissejuhatus ülimodernsuse antropoloogiasse.* Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Azko Nobel. *Alexei Gordin „Kiosk“*. https://kunstiveeb.sadolin.ee/preemia/alexei-gordin/ (vaadatud 24.05.2026).

Bollinger, M. *Halftime.* https://mattbollinger.com/halftime (vaadatud 24.05.2026).

Eesti õigekeelsussõnaraamat. (2025). https://sonaveeb.ee/search/os/identiteet/1 (vaadatud 24.05.2026).

Egel, K. (2025). *Liminal Space Explained: Why You Feel Lost (and How to Move Through It).* https://www.kimegel.com/blog/2025/howtomovethroughliminalspace (vaadatud 24.05.2026).

Haus Galerii. *Imat Suumann „Laoplats“*. https://haus.ee/?c=toimunud-oksjonid&l=et&t=Imat-Suumann-Laoplats-sarjast-Tartu-oopildid&id=577&item=9763 (vaadatud 24.05.2026).

Meridian University. (2026). *Liminal Space Meaning: The Psychology of In-Between.* https://meridianuniversity.edu/content/liminal-space-meaning-the-psychology-of-in-between (vaadatud 24.05.2026).

Paramonov, R. (2025). *Unistus metsikust linnast*. Sirp, 5. september. https://www.sirp.ee/unistus-metsikust-linnast/ (vaadatud 24.05.2026).

Ristmets, M. (2025). *Nähtamatud ruumid*. Sirp, 5. september. https://www.sirp.ee/nahtamatud-ruumid/ (vaadatud 24.05.2026).

Tamm, N. (2025). *Identiteedi mõistest läbi erinevate teooriate.* Tallinna Ülikool. https://andragoogika.tlu.ee/identiteedi-moistest-labi-erinevate-teooriate/ (vaadatud 24.05.2026).

Tintěra, J. (2024) *Elavad vanalinnad. Valga. Valga elav linnasüda. Kahaneva linna elanike uhkuse taastamine.* Muinsuskaitseamet, 7. https://muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/documents/2024-02/Elav%20vana%20linn.%20Valga.pdf (vaadatud 24.05.2026).

Zappaella, C. *Edward Hopper, Nighthawks.* Smarthistory. https://smarthistory.org/hopper-nighthawks/ (vaadatud 24.05.2026).

AUTORIDEKLARATSIOON JA LIHTLITSENTS

Mina Hedi Kuhi

1. olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Teiste autorite uurimistööd, olulised seisukohad kirjandusest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

2. annan Kõrgemale Kunstikoolile Pallas tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Piirilinna hallalade värviline poeesia“

mille juhendaja on Kaspar Tamsalu,

2.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil Kõrgema Kunstikooli Pallas raamatukogus ja digiarhiivis alates lõputöö positiivsele tulemusele hindamisest kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Kõrgema Kunstikooli Pallas raamatukogus alates lõputöö positiivsele tulemusele hindamisest kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. olen teadlik, et punktis 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitset reguleerivatest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

5. olen teadlik, et Pallasel ja autoril on õigus kasutada lõputööd ilma vastastikku tasu maksmata. Lõputöö (nii kirjaliku kui praktilise osa) igakordsel kasutamisel tuleb mõlemal osapoolel tööle lisada järgmised andmed: lõputöö, lõputöö autori nimi, õppeasutus, lõputöö kaitsmise aasta, lõputöö juhendaja(te) nimi.

Töö autor: Hedi Kuhi

(digitaalne) allkiri, kuupäev